

Törésvonalak metszésében: a pályarajz posztmodern, interdiszciplináris változata

Völgyesi Orsolya: Egy siker kudarca. Kuthy Lajos pályafutása. Irodalomtörténeti füzetek sor. 163. Budapest, Argumentum, 2007. 236.

Történetírás és irodalomtörténet kapcsolatát boncolgatva különösen az angolszász világban, de – mint azt az *Aetas* folyóiratban nemrég megjelent ismertető tanulmány is jelzi – magyarországi viszonylatban is fordulóponként szokás hivatkozni a „Hayden White neve által jelzett narratológiai forradalomra”, mely „utat tört újabb tendenciáknak is a modern történetírásban, mint például a feminista történetírásnak, az oral historynak vagy éppen a mikrotörténelemnek”.¹ Amint a tanulmányban idézett Ankersmit-hasonlat metaforikája is érzékelteti, e szimbolikus fordulópontra paradigmaváltást takar, hisz míg a modern történész a történelem fájának törzsét, a posztmodern annak leveleit vizsgálja – azaz valóságábrázolás és önreprezentáció, monolit narratívák és metaforikus szölamfejtés mentén szinte áthidalhatatlan törésvonal hasítja ketté a nyugati történetírás horizontját, elválasztván az *unconventional history* világát az úgynevezett akadémikus történetírástól.

Bár a tájkép úgyszólván (kiaknázva a metaforikus önreprezentáció lehetőségeit) valóban effélének látszik, egy-egy műfaj esetében mégsem olyan egyértelmű a törés – visszakapcsolva a metaforához: mintha függőhidak tűnnének fel e szakadék felett. Ilyen függőhídként fogható fel az a műfajtörténeti struktúra, mely az életrajzírás különféle változatai, többek között az antik vita, a középkori hagiográfia, a 19. századi biografikus esszé, az *Allgemeine Deutsche Biographie* szócikkei vagy épp a mikrotörténelem Elefánthyak-típusú életrajzias verziója² között épül vagy építhető ki. Voltaképp már az európai életrajzirodalom ősmintáit adó Szophoklész-életrajzok, Plutarkhosz alapműve vagy Suetonius császárelétrajzai kapcsán sem eldönthető, éppen melyik tudományág, a történelem, az irodalomtörténet (netán a filozófiatörténet) kategóriájába illeszkednek-e inkább. Alighanem annak vizsgálata sem vezetne biztos ösvényre, hogy a két Wesselényiről, Széchenyiről, idősebb Szász Károlyról szóló életrajzait³ az egyébként biografikus szempontból történeti és irodalomtörténeti kutatások céltáblájaként egyaránt szolgáló Kemény Zsigmond vajon történészi, avagy irodalomtörténeti kutatások reprezentációinak szánta-e. Joggal állítható tehát, hogy a biográfia olyan műfaji hagyományt képvisel, melynek keretein belül az irodalomtörténeti és történeti kutatásmetodológia már évezredek óta folyamatosan fertőzi egymást – igen kifejező tehát, hogy a minibiográfiák első gyűjtőhelyeiként szolgáló írói lexikonok műfaji elnevezése éppen *historia litteraria*.

¹ SZÉLPÁL, 2007. 137. Hasonló alaptézis olvasható GYÁNI, 2000. tanulmányaiban is.

² Utalván a magyar mikrotörténetírás egyik kultkönyvére: FÜGEDI, 1992.

³ KEMÉNY, 1970.

Ami azonban igazán érdekes (egyszersmind döntő tényező a függőhíd-metaphora érvényesíthetősége szempontjából), hogy eme interdiszciplináris fókusz-ként működő műfaji hagyomány miként őrizte meg, megőrizte-e egyáltalán folytonosságát az „akadémikus” – „unconventional” paradigmaváltás során. Erre természetesen nem egy szerény recenzió keretei között keresendő a válasz, néhány szempontot ugyanakkor a Kuthy-monográfia kontextusa szempontjából fontos felemlengetni.

A történettudomány nézőpontjából ez a folytonosság egyfajta pragmatizmusnak és nagyon erőteljes filológiai elkötelezettségnek köszönhető. Jó példa erre H. Balázs Éva (sajnos torzóban maradt) Berzeviczy-portréja,⁴ mely a Mályusziskola sokoldalú forráskezelő gyakorlatát alapul véve létrehoz egy olyan variábilis életrajz-modellt, ahol a portré egyfajta Arcimboldo-metodikával a legkülönbözőbb tartalmú, műfajú és nyilvánosságú szövegthalmazok egymásra építésével, kompilálásával rajzolódik elő. Bár kifejtett elméleti reflexió nem kíséri, a Berzeviczy-portré szimbolikusan is kiemelt példa, mert éppen ehhez a szöveghez kapcsolódik a szerzőjének szóló ajánlason keresztül a nyugat-európai történetírás egyik figyelemreméltó reflexiója a biográfia műfaji minőségére, a *Biographie schreibens* című kötet.⁵ A kötetben éppúgy olvasható eme „innovatív forma” episztemológiai hátterét Kosellecktól Habermason át Hayden White-ig végigtekintő tanulmány (H-E. Bödeker), mint a műfaj lehetőségeit konkrét példákon keresztül boncolgató esetrjz (W. Friehoff), a schleiermacheri hagyományokat mozgósítva az „én” reprezentációit taglaló esszé (Kurt Nowak), Plutarchosig visszamenő műfaj történet (Th. Söderqvist), a kontextuális biográfia alternatívájának felmutatása (A. J. La Vopa), illetve a historiográfiai problémakört boncolgató problémafelvetés (Jacques Revel). Mindez neves „gyakorló” történész-biográfusok tollából, ámde sokatmondóan egy Thomas Mann-, és két Virginia Woolf-idézetet⁶ felhasználva mottóként... Történeti dimenzióban tehát úgy tűnik, valóban a szövegekre/szövegekből kompiláló kontextuális biográfia jelentheti a posztmodern törésvonal áthidalásának lehetőségét. Ugyanakkor megemlítenéd, hogy a kontextuális biográfia elmélete és módszertana kidolgozatlan, különösen magyar viszonylatban – lehetséges tehát az elmúlt évtizedek történeti (különösen politikai) biográfiatörténetének olyan pesszimista olvasata is, mely szerint nem függőhídak kiépüléséről, sokkal inkább egyfajta megrekedtségről, az akadémikus berögződésekről (már ha egyáltalán van ilyen) lappangó továbbviteléről van szó.⁷

Irodalomtörténeti szempontból azonban számos tényező akadályozta még egy effajta egységesülő biográfiatörténeti narratíva kiépülését is. A legfőbb akadály talán a pozitívizmus, különösképpen Taine életrajz-értelmezése volt, mely leegyszerűsítve és túlinterpretálva az idők folyamán az öncélú filozofálás egyik megtestesítőjévé, mint minősítés pedig már-már szakmai szitokszóvá alakult át. Erre a problémára természetesen különféle stratégiákkal válaszoltak a biográfia hagyományát mégis folytatni kívánó szövegek. Egy részük negligálta

⁴ H. BALÁZS, 1967.

⁵ BÖDEKER, 2003. – A kötet „Für Éva H. Balázs” ajánlással jelent meg.

⁶ Az idézetek nemcsak az interdiszciplináris kapcsolatot, de modernitás és posztmodern kapcsolódását is jól illusztrálják: „Der Mensch lebt nicht nur sein persönliches Leben als Einzelperson, sondern, bewußt oder unbewußt, auch das seiner Epoche und Zeitgenossenschaft.” Thomas Mann; „How can one make a life out of six cardboard boxes full of tailors’ bills, lovers’ letters and old picture postcards?” Virginia Woolf; „What are you really like? Do you exist? Have I made you up?” Virginia Woolf. – BÖDEKER, 2003. 5.

⁷ KÖVÉR, 2000. 150–156.

a kritikát, már csak azért is, mert ugyanakkor a biográfia iránti tudományos és nem tudományos érdeklődés, illetve ennek kedvező üzleti vonzatai továbbra is fennálltak/fennállnak. Más szövegek, épp a történettudomány kezdeményezését követve, próbálták újraértelni, újraolvasni a pozitívizmus, a szellemtudományok, illetve a historizmus alapszövegeit és ezek irodalmát,⁸ visszacsempészvén a biográfia értelmezésébe a műfajt újra szalonképessé változtató finom distinkciókat. Megint más szövegek, így például Dávidházi Péter nemrég megjelent Toldy-monográfiájára⁹ az életrajzírás metodikáját más tudományok elméleti-módszertani bázisa felől, elsősorban az antropológia bevonásával értelmezték és formálták át.¹⁰

Völgyesi Orsolya Kuthy-monográfiája szempontjából arra az eljárásra érdemes koncentrálni, mely a történettudomány megváltozott eszköztárának újbóli játékba léptetésével aktualizálta az irodalomtörténeti alapozású életrajz műfaját. A közvetlen előzmények közül kiemelendő Szilágyi Márton Lisznyai-életrajza¹¹ – nemcsak azért, mert a közelítések célpontjai, azaz a Lisznyai- és a Kuthy-életpálya több tekintetben paradigmatis hasonlóságot mutat (olyannyira, hogy a Lisznyai-kötetben fel is vetődik a Kuthy-életrajz mintegy párhuzamos megalkotásának igénye),¹² hanem azért is, mert a feldolgozások módszertanilag tudatosan reflektálnak egymásra. A Lisznyai-kötet bevezetője megkísérli felvázolni a műfaj újragondolásának alaptéziseit, amit egyébiránt terminológiai módosítással is jelez, amennyiben az alcím nem életrajzként, hanem pályarajzként vezeti fel e kísérletet. Az újragondolás a mikrotörténet – irodalomelméletileg jócskán „fertőzött” – módszertanából indul ki: „az újabb társadalomtörténeti iskolák (nevezzük akár mikrotörténelemnek, akár kulturális antropológiának, akár mentalitástörténetnek azt, amivel foglalkoznak) igen sokat kölcsönöztek a strukturalizmus, a hermeneutika vagy éppen a dekonstrukció irodalomelméleti iskoláitól; mindennek pedig olyan következményei vannak az olvasás retorikájára – s így a történeti forrásként kezelt szövegek olvasásmódjára is –, hogy azt az irodalomtörténet-írás fel l talán egyszer bb is belátni, mint a történetírás oldaláról”.¹³ Mint azt a szerző által később részletesebben is kifejtett módszertan,¹⁴ illetve maga a Lisznyai-kötet terminológiája, tárgyalásmódja és a háttérben kirajzolódó kutatásmethodika mutatja, voltaképp nem is annyira a mikrotörténetírás klasszikus alaptézisei, sokkal inkább a történetíró oldalról alternatívaként felkínált kontextuális biográfia szolgál a koncepció alapjául. E bázisra támaszkodva olyan kérdésseltevések mentén építkeznek tovább ez a nyilvánvalóan unconventional pályakép-kísérlet, melyek több tekintetben is eltérnek mind a mikrotörténeti iskola, mind pedig a személyiségközpontú, „akadémikus” írói életrajztípusok hagyományától. Egyrészt a pályakép eme új változata már megnevezésével is jelzi, hogy kerüli a személyiségrajzot, annak etikai és lélektani dilemmáival és korlátaival egyetemben – e közelítés haszna éppen az árulónak bélyegzett Kuthy pályarajzában lesz szembevetendő, amennyiben az elemzés így kívül tud kerülni e hagyományos nemzeti-etikai kanonizációs szempont zárt mozgásterén. Másfelől nem törekszik a logikai-kronológiai totalításra – a Kuthy-kötet esetében még a pályakép retorikai totalitása is feláldoztatik, mégpedig

⁸ R. VÁRKONYI, 1973.; STEINMETZ, 2005.; BOGOLY, 1994.

⁹ DÁVIDHÁZI, 2004.

¹⁰ Lásd még TAKÁTS, 1999., de megfontolandó ilyen szempontból S. VARGA, 2005. elméleti alapvetése, habár nem a biográfia műfajára alkalmazva.

¹¹ SZILÁGYI, 2001. – Egyébiránt ez a kötet is az Irodalomtörténeti Füzetek sorozatában látott napvilágot.

¹² SZILÁGYI, 2001. 93.

¹³ SZILÁGYI, 2001. 15.

¹⁴ SZILÁGYI, 2003. 108–120.

annak érdekében, hogy a horizontális metszet élménye helyett egyfajta vertikális távlatot kapjon az olvasó. Nevezetesen e közelítés az írói pályának csak bizonyos pontjait és metszeteit vizsgálja, ezeknek alapos filológiai és variatív módszertani kutatása révén azonban olyan paradigmaticus jegyeket képes felmutatni, melyek mintegy mintaként, panelként általánosabb problémák, párhuzamok és ellentétek megértéséhez visznek közelebb. Ezen általánosabb problémák kapcsán megjegyzendő, hogy önmagukban is koncepciózusak, és sajátos dimenziót képviselnek: nevezetesen az irodalom létmódját az írói társadalom működésének dimenziója felől mutatják be, az írói pálya társias, közösségi, intézményi, szociális hálóját és annak szabályszerűségeit térképezik fel.

Mint az eddig leírtakból is kitűnik, Völgyesi Orsolya Kuthy-pályarajza számos tekintetben követi, illetve továbbírja a Lisznyai-kötet kapcsán körvonalazódó koncepciót. A továbbírás itt nem elsősorban az elméleti tézisek módosítását jelenti, sokkal inkább azt, hogy egyfelől e közelítés hozadékát még látványosabban megjelenítő írói pályát választva az eredmény módszertanilag is igen tanulságos és jól követhető, másfelől pedig ezen a pályarajzon keresztül már transzparenssé válnak azon kérdések, amelyek mentén lehetséges a többi kortárs írói életpálya társadalom- és irodalomtörténeti tanulságainak újragondolása.

A feltűnően működőképes közelítésmód két talán legtanulságosabb példája Az Alföld képe A hazai rejtelmek című regényben, illetve a Kuthy Lajos és a társas élet című fejezet. Az előbbi kitűnően mutatja, hogy egy hagyományos biográfiai elem a filológiai alaposág, illetve az irodalomelméleti tájoltás révén hogyan fordítható át kontextuális elemmé, melyre alapozva új, termékeny kérdésfeltevés, értelmezési perspektíva tűnik elő. E biográfiai elem nevezetesen az, hogy már a kortárs kritika is kiemelte az említett Kuthy-regény tájrajzainak, természetábrázolásának minőségét, és helyenként ezt személyes, tapasztalati ihletettséggel magyarázta. A történeti-filológiai oknyomozás során azonban egyfelől kitűnik, hogy a regény tájrajzai mögött nem áll biografikus tapasztalati háttér, másfelől e tájrajzok mitikus-szimbolikus dimenzióinak felvázolásával, illetve kontextualizálásával többek között Gvadányi-, Kisfaludy-, Csokonai- és Petőfi-szövegek irányából például Jókai-, Tompa-szövegek tájrajzainak irányába kiderül, hogy e nemzeti és mitikus karakterjegyekkel társított tájábrázolás voltaképp szövegek összjátékaként milyen törvényszerűségek mentén alakul. Ez nemcsak esetleg a Petőfi-költészet kitüntetett pontjaként kezelt Alföld-toposz újraértelmezését és szövegközi újratájolását segítheti elő, de nem tanulság nélkül való a máig meghatározó nemzetkarakterológiai, másképpen szólva imagológiai eszköztár működése-alakulása szempontjából sem. A másik említett fejezetben szintén megfigyelhető a biografikus elemek kontextuálissá hasonítása, például a Kuthy házasságát tragikus, vagy épp vádbeszédszerű narratívává formáló szövegek játékba léptetése; vagy annak a jelenségnek a rögzítése, miként válnak a Kuthy számára nyilvánvalóan személyes élményt és presztízst is jelentő főúri bálók az általa írt hírlapi beszámolóiban a személyes és társadalmi önreprezentáció részévé. Érdekes egy mondat erejéig kitérni arra, mennyire jól látható e komplex közelítésmód termékenysége azáltal is, hogy ezen biográfiai elemek ismétlődve bukkannak fel a kötetben, ámde minden alkalommal más-más kontextuális irányba fordítva át: a Kuthyt sújtó elárverezés motívuma például éppúgy beépül az írói pálya gazdasági, hivatali és társadalmi presztízst tárgyaló közelítésekbe, mint az alkotói önkép, vagy az alkotásmódszertani, irodalomszervezési kísérletek alakulástörténetébe. Visszatérve a Kuthy társaságbéli szerepét tárgyaló fejezethez, annak másik szembeűnő jegye, ahogyan a Kuthy-szakirodalomban

talán legelterjedtebb „társaság kedvence” toposzt e közelítésmód szét- majd újraírja. Szétírja, amennyiben kimutatja e szerep időbeli változandóságát, társadalmi korlátozottságát; és újraírja, amennyiben annak megragadhatóságát komplex módon tárja fel: az egyes társadalmi csoportosulások közötti mediátor-pozíció, a Kuthy-portré és a divat, a társasági pozíció és annak anyagi vonzatai, illetve a mindezeket rögzítő emlékirói, levélfírói szövegvilág sajtóságainak figyelembevételével.

Fontos kitérni a már említett, a kortárs írói pályaképek szempontjából is paradigmaticusnak nevezhető alapkérdésekre, melyeknek kiemelését segíti, hogy a kötet szerzője fel meri vállalni a kronologikus-retorikai totalitás sutba dobása mellett a pályarajz éppen láttatni kívánt dimenziójának határozott kérdésirányok mentén történő újra- és újratárgyalását. Azaz a kötet tagolása, illetve a pályarajz szinte palimpszesztszerű felvázolása e határozott, továbbmutató, akár további párhuzamos pályarajzok lehetőségét felvillantó szempontok alapján történik (mindemellett a fókuszpontok egymásutánja egyfajta időbeli egymásra következőt is kirajzol): 1. Recepciótörténeti felvezetés, mely a kanonizációs normákat, azok morális alapkérdéseit tudatosítja-relativizálja. 2. Az írói életpálya egzisztenciális dimenziói: szerzői jog, honorárium, anyagiak és presztízs, többtényezős megélhetési modell lehetőségei. 3. Az írói pálya politikai aspektusai: hatalom és protestálás (1830-as évek). 4. Műfaji hagyományok és a kritika, mint személyi és kanonizációs kapcsolatrendszer. 5. A zsurnáljelenség: a nyilvánosság új dimenzióinak hatása a műfaj- és témaválasztásra, írói önreprezentációra. 6. A „főműként” kanonizált A hazai rejtelmek újraértési lehetőségei. 7. Társasági-társadalmi dimenzió: intézményesedés, hivatali és társadalmi presztízs, az egyes szerepkörök komplex vizsgálata. 8. Az 1848–49-es törésvonal: folytathatóság, a hatalomhoz való új viszony, a hivatalvállalás anyagi, intézményi, önreprezentációs és hagyományközösségi dimenziói. Mint e rövid és nyilván hézagos összegzés mutatja, paradigmaticus és valóban interdiszciplináris szempontrendszer nyert itt határozott körvonalakat, mely akár az irodalom korabeli létmódjának új, általánosan érvényes megközelítésének kidolgozására is alkalmas.

Mindez a jól felépített, átgondolt közelítési stratégia azonban nem, vagy csak alig értékelhető-érzékkelhető hozadékkal működne, ha nem állna mögötte az a bizonyos, filológiai alaposságként már emlegetett kutatómódszertani háttér, melynek lényege, hogy egy-egy problémával kapcsolatban lehetőleg minél többféle, a hagyományos irodalomtörténeti közelítések látókörén gyakran kívül eső szövegtípust mozgasson meg a szerző az interpretáció során. A Hivatalvállalás az 1850-es években című fejezet ugyanis nemcsak az elemzői nézőpont elvi tájoltósága révén képes kívül kerülni az „áruló” minősítés etikai-nemzeti paradigmáján, hanem azért is, mert a hagyományosan idézett kortárs visszaemlékezések, levelek, újságcikkek mellett feltárja a probléma eddig ismeretlen dimenzióit is. Ezt a Magyar Országos Levéltár és az Österreichisches Staatsarchiv vonatkozó anyagainak vizsgálata teszi lehetővé, mely szövegek révén felmutatható a kérvényező érvrendszer, az alkalmazók szempontjai és véleménye. Azaz Kuthy hivatalvállalását immár nemcsak a kortárs magyar írók nyilatkozatai, hanem belső alkalmazotti mivolta, illetve főnökeinek véleménye mentén is értelmezi Völgyesi Orsolya. Különösen érdekes, hogy az így kirajzolódó képlet szerint Kuthy nem rendelkezik a hivatalnoki pozíció megkövetelte karakterjegyekkel, s voltaképp alkalmazói is arra a következtetésre jutnak, hogy számára a legmegfelelőbb alkalmazási mód nem az apparátusban, hanem a kormánypárti zsurnalisztika területén – voltaképp írói-szerkesztői minőségben adódna.

Végezetül ide kívánczik egy látszólag stilisztikai, valójában annál tovább mutató megjegyzés. A Kuthy-pályarajz, melyet az előzmények részint mentesítettek az elméletadás kényszerétől, nem csupán kidolgozott kutatási és szövegalkotási módszertant mutat fel, de ezt oly módon teszi, hogy mindeközben nyelvén is interdiszciplinárissá válik. Következézetesen alkalmazza egyfelől az egyes tudományágaknak megfelelő terminológiai kódokat, másfelől ennek során megtalálja azt az arany középutat, ahol a különféle hermeneutikai és kutatásmódszertani szakszókincsek egymástól elszigetelt halmaza átjárható lesz. Azaz a pályarajz a nyelvi megjelenítettség szintjén, igen szerencsésen, nem dimenzionálja túl a teoretikus háttér folytonos tudatosításának jelentőségét, így a biográfia hagyományos, „akadémikus” verziói, vagy épp más tudományos paradigmák felől közelítő olvasók számára is hozzáférhető, mi több: élvezhető marad.

Völgyesi Orsolya Kuthy-monográfiája tehát, akár nyelvi, akár módszertani, akár műfaj történeti szempontból vizslatja a kritikus, túlmutat az elfeledett-melőlőzött írói életpálya újraértésének, esetleges újakanonizálásnak gesztusán (bár e tekintetben is méltánylandó): számos szakmai, elméleti és diskurzusbéli törésvonal áthidalását célozza meg és viszi véghez anélkül, hogy ezen törésvonalakból eredő különbségeket figyelmen kívül hagyja. Izgalmas és sokat ígérő közegbe vezet át, ahol „az irodalomtörténet az irodalom társadalomtörténetét jelenti, amelynek – Peter Burke megfogalmazását követve – nincs is különösebb szüksége az »irodalom«, s f ként nincs az »irodalomság« fogalmára”, és ahol „érvényes Burke kijelentése a társas-használatelv megközelítésmód interdiszciplináris jellegéről, miszerint ma már nehezen tartható a »m vészettörténész« vagy az »irodalomtudós« társadalmilag konstruált identitása – valamennyien m vel déstörténészek vagyunk”.¹⁵

Balogh Piroska

Felhasznált irodalom

BOGOLY

1994 BOGOLY József Ágoston: *Ars philologiae*. Tolnai Vilmos és az irodalomtudományi pozitívizmus öröksége. Pécs, Pannonia Könyvek Szerkesztősége, 1994.

BÖDEKER

2003 *Biographie schreiben*. Hrsg.: BÖDEKER, Hans Erich. Göttingen, Wallstein, 2003.

DÁVIDHÁZI

2004 DÁVIDHÁZI Péter: *Egy nemzeti tudomány születése: Toldy Ferenc és a magyar irodalomtörténet*. Budapest, 2004.

FÜGEDI

1992 FÜGEDI Erik: *Az Elefánthyak. A középkori magyar nemes és klánja*. Budapest, Magvető, 1992. (Mikrotörténelem)

GYÁNI

2000 GYÁNI Gábor: *Emlékezés, emlékezet és a történelem elbeszélése*. Budapest, Napvilág, 2000.

¹⁵ TAKÁTS, 2006. 55. Az idézet eredeti kontextusában egyébiránt a kultusztörténeti közelítésmódra vonatkozik.

H. BALÁZS

1967 H. BALÁZS Éva: Berzeviczy Gergely a reformpolitikus (1763–1795). Budapest, Akadémiai – Zrínyi, 1967.

KEMÉNY

1970 KEMÉNY Zsigmond: Sorsok és vonzások: portrék. Szerk.: TÓTH Gyula. Budapest, Szépirodalmi, 1970.

KÖVÉR

2000 KÖVÉR György: Biográfia és történetírás. In: Aetas, 15. (2000) 3. sz. 150–156.

R. VÁRKONYI

1973 R. VÁRKONYI Ágnes: A pozitívista történetszemlélet a magyar történetírásban. I-II. Budapest, Akadémiai, 1973.

STEINMETZ

2005 The Politics of Method in the Human Sciences: Positivismus and its Epistemological Others. Ed.: George Steinmetz. London, Duke University Press, 2005.

SZÉLPÁL

2007 SZÉLPÁL Lívია: A történelem jövője: bevezetés egy nem hagyományos történetírás (unconventional history) elméletébe. In: Aetas, 22. (2007) 1. sz. 137–146.

S. VARGA

2005 S. VARGA Pál: A nemzeti költészet csarnokai. A nemzeti irodalom fogalmi rendszerei a 19. századi magyar irodalomtörténeti gondolkodásban. Budapest, Balassi, 2005.

SZILÁGYI

2001 SZILÁGYI Márton: Lisznyai Kálmán. Egy 19. századi írói életpálya társadalomtörténeti tanulságai. Budapest, Argumentum, 2001. (Irodalomtörténeti füzetek, 149.)

2003 SZILÁGYI MÁRTON: 19. századi írói életpályák a mikrotörténelem dimenziójában, avagy lehetséges-e az irodalomtörténet és a társadalomtörténet ötvözése? In: Mikrotörténelem: vívmányok és korlátok. A Hajnal István Kör - Társadalomtörténeti Egyesület 1999. évi miskolci konferenciájának el adásai. Szerk.: DOBROSSY István. Miskolc, Hajnal István Kör-Társadalomtörténeti Egyesület - Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár, 2003. (Rendi társadalom – polgári társadalom, 12.) 108–120.

TAKÁTS

1999 TAKÁTS József: Antropológia és irodalomtörténetírás. In: BUKSz (1999) 1. sz. 38–47.

2002 TAKÁTS József: Módszertani berek. Írások az irodalomtörténet-írásról. Jyväskylä, University of Jyväskylä, 2006. (Jyväskylä Studies in Humanities, 65.)